

УДК 339.72.053

Колісник І. – ст.гр. ПЕ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н. Кудлак В.Я.

Kolisnyk I.

Ternopil Ivan Pului National Technical University

CURRENT STATUS AND PROBLEMS OF BALANCE OF PAYMENTS UKRAINE

Supervisor: Vitalij Kudlak

Ключові слова: платіжний баланс, міжнародні розрахунки.

Keywords: balance of payments, international payments.

До 1993 р. статистика міжнародних операцій України була представлена торговельним балансом, балансом фінансових ресурсів та валютним планом країни. Спеціальною Постановою Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 17 вересня 1993 р. на Національний банк України було покладено відповідальність за складання узагальненого платіжного балансу України.

Узагальнена оцінка економічного стану країни, ефективності її світогосподарських зв'язків здійснюється на підставі платіжного балансу. Функціонально платіжний баланс відіграє роль макроекономічної моделі, яка систематично відображає економічні операції, здійснені між національною економікою та економіками інших країн світу. Така модель складається з метою розробки та запровадження обґрунтованої курсової та зовнішньоекономічної політики країни, аналізу і прогнозу стану товарного та фінансового ринків, двосторонніх та багатосторонніх зіставлень, наукових досліджень тощо. На підставі фактичних даних про стан платіжного балансу міжнародними фінансовими установами, зокрема Міжнародним валютним фондом, приймаються рішення про надання конкретним країнам фінансової допомоги для стабілізації платіжного балансу та подолання його дефіциту. Розробка і складання платіжного балансу є обов'язковою умовою для всіх країн – членів Міжнародного валютного фонду і базується на єдиній методології відповідно до стандартної класифікації компонентів і структури зведеної інформації.

За формою складання платіжний баланс визначається як статистичний звіт, у якому в систематизованому вигляді наведені сумарні дані про зовнішньоекономічні операції резидентів даної країни з резидентами інших країн (нерезидентами) за певний період. Основні компоненти платіжного балансу групуються за двома рахунками: рахунком поточних операцій і рахунком операцій з капіталом і фінансових операцій.

Рахунок поточних операцій включає всі операції з реальними цінностями, які відбуваються між резидентами та нерезидентами, а також операції, пов'язані з безоплатним наданням або одержанням цінностей, які призначені для поточного використання. У структурі поточного рахунку виділяються чотири основні компоненти: товари, послуги, доходи та поточні трансферти.

Рахунок операцій з капіталом охоплює всі операції, що включають одержання або оплату капітальних трансфертів (трансферти на інвестиційні цілі, прощення боргу,

перекази мігрантів тощо), а також придбання або реалізацію нефінансових активів та прав власності, таких як, наприклад, торгові марки, патенти, авторські права, права на видобуток корисних копалин та інші. Обсяги операцій, що відображаються за цим рахунком в Україні, як і в більшості країн світу, є незначними. Інформаційним джерелом для розрахунку статті є дані банківських звітних форм, що використовуються для складання платіжного балансу.

У фінансовому рахунку відображаються всі операції, в результаті яких відбувається перехід прав власності на зовнішні фінансові активи та вимоги країни, або, іншими словами, виникнення та погашення фінансових зобов'язань між резидентами та нерезидентами.

Фінансовий рахунок поділяється на дві класифікаційні групи, що охоплюють операції з фінансовими активами (активи) та операції з фінансовими зобов'язаннями (пасиви). Обидві групи у свою чергу поділяються на три функціональні категорії: прямі, портфельні та інші інвестиції. До складу активів відноситься також така категорія, як резервні активи.

Платіжний баланс України протягом останніх років має негативне сальдо, яке обумовлене дефіцитом торговельного балансу та балансу рухів капіталів і кредитів.

Дефіцит поточного рахунку в 2014 році скоротився до 5.3 млрд. дол. США, або 4.0% від ВВП (порівняно з 16.5 млрд. дол. США, або 8.7% від ВВП у 2013 році). Низька економічна активність та зменшення купівельної спроможності домогосподарств зумовили значно вищі темпи падіння імпорту порівняно з експортом. Скорочення експорту товарів на 15% у 2014 році – до 55.3 млрд. дол. США зумовлено призупиненням виробничих потужностей та руйнуванням транспортної інфраструктури на сході держави, зниженням цін на світових товарних ринках та погіршенням торговельних відносин із Росією. Експорт товарів до Росії знизився на 35.0% (її частка зменшилась до 17.7% з 23.2% у 2013 році), водночас поставки до країн ЄС збільшилися на 1.5%, а їх частка зросла до 30.8% з 25.8%.

Експорт скоротився за всіма товарними групами, зокрема: продукції машинобудування – на 30.6%, більше половини такого зниження припадало на скорочення поставок залізничних локомотивів (майже в три рази) переважно до Росії; металургійної продукції – на 13.3% як через зниження експортних цін на чорні метали (у середньому на 2.8%), так і через зменшення обсягів виробництва в зоні військового конфлікту; хімічної продукції – на 26.9% через скорочення поставок добрив (на 40.7%) та продукції неорганічної хімії (на 32.5%), що спричинено зупинкою виробництва на заводах у зоні конфлікту й обмеженням постачання газу для підприємств галузі; продукції АПК – на 2.2%. З одного боку, експорт харчової промисловості скоротився на 13.3% насамперед до Росії (майже вдвічі) через запровадження санкцій до українських виробників. З іншого боку, завдяки лібералізації доступу українських товарів на ринки ЄС та рекордному врожаю експорт зернових зріс на 2.7% (фізичні обсяги – на 20.2%), а олії та жирів – на 9.0%.

Загалом державне регулювання платіжного балансу зводиться до сукупності економічних заходів, спрямованих на раціональне формування його основних статей, усунення причин та факторів уяви не врівноваженого стану. Арсенал методів які можна застосувати до вирівнювання платіжного балансу, доволі широкий та різноманітний. Їх вибір залежить від валютно-економічного стану країни та стану її міжнародних розрахунків. Для країн з дефіцитним платіжним балансом, до яких належить і Україна, звичайно застосовуються заходи, що стимулюють експорт товарів та ввіз іноземних капіталів, стримують імпорт товарів та обмежують вивіз капіталів.